

KIRIKU ÜHTSUS PÜHA PÄRIMUSE JÄRGI

Täna kutse eest tulla siia Pärnumaale, mis on minu jaoks veel üsna tundmatu paik Eestis, kuid seetõttu väga huvitav. On suur rõõm näha teie nägusid, millest igapäevast kumab Jumala kuju - seetõttu tunneme alati suurt rõõmu teiste inimestega kohtumisest. On ka rõõm näha teie soovi austada pühakut piiskopmärter Platonit, näidates, et otsite sügavat vaimset elu. See on eriti ilus vaatepilt meie, Athose Püha Mäe munkade jaoks: meie, kes püüame maailmast eemale tõmbuda ja elada range inglite elustiili järgi, ei eraldu oma hingelt sugugi teistest, vaid palvetame lakkamatult kogu maailma eest ja tunneme selle piinu endas. See side kloostrielanike ja kogu maailma vahel viib meid päeva teemani: kiriku ühtsusesse õigeusu kiriku pärimuse järgi. Enne kui jätkan, palun ette vabandust, kui ma ei suuda oma mõtteid täpselt väljendada ja teen vigu, sest eesti keel pole minu emakeel. Seetõttu loen oma ettekande ka paberilt. Lõpetuseks võite esitada küsimusi eesti keeles, kuid vastan ehk inglise keeles, et saaksin oma mõtted täpsemalt edasi anda. Samuti edastan meie kloostri pühaku igumeeni ja arhimandriit Aleksiose tervitused ja õnnistused sellele sündmusele, kuna olen siin ainult tema õnnistusega, et tuua väike puudutus Athose mäe vaimsest kogemusest. Meid munki rõõmustab alati kuulekus, ja just tema suhtes olen siin kõnelemas.

Tihti mõeldes kristlusele räägime sellest, kes on Kristus, kes on Kolmainsus, mis on kirik, kes on inimene, kuidas me peaksime elama selles loodu loomingus maailmas inimeste, inglite, loomade ja taimedega, mis on päästmine, milline on paradiis ja põrgu. Tegelikult kõigis neis asjades on olemas üks ühendav põhimõte: ühtsus iseeneses. Kõiges selles mitmekesisuses ja erinevuses, millest me kogu maailma moodustame, on olemas ühtsus, sest Jumal ise on üks ja kolm ning lihaksaanud Kristus on üks ja seesama: Jumal ja inimene.

Seda võime väljendada ka teistpidi, sest ehk on võimatu öelda midagi nii olulist teoloogilist põhimõtet kui ühtsus on. See ulatub kogu kiriku elusse, alates meie arusaamast sellest, kes on Jumal, kuni selle arusaamiseni, kes on inimene, milline on maailm, mis on kirik, ja milline on kõigi nende suhe. See mõjutab seda, kuidas usume meie kiriku õpetusi, kuid ka seda, kuidas elame argipäevas. Jumalal ei ole meie jaoks tegelikult muud soovi kui see, et me oleksime ühtsed. Seetõttu palume kõigis oma jumalateenistustes Jumalalt rahuekteenias "kõikide ühinemist".

Pealkirjas mainin kiriku ühtsust, ja paljud ehk ootavad mingisugust kirikupoliitikaga või oikumeenilise liikumisega seotud ettekannet, ja mainin lõpuks ka neid teemasid, kuid tahan esmalt süveneda, et mõistaksime, mida ühtsus tähendab tõeliselt Jumala tegelikkuses ja meie enda elus: Kirik on Kristuse ihu ja meie oleme selle ihu liikmed. Selle ihus osaleme Jumalas, sest Kristus on nii Jumal kui inimene. Ühtsuse kohustus, ideaal, kingitus ja õigus kehtib meie kõigi jaoks kõikidel elu tasanditel. Kuid veel sügavamaks mõistmiseks, kust kõik alguse sai, peame minema aegade algusse, inimese loomiseni või tegelikult veelgi kaugemale: kogu loomise alguseni, kui inglid, taevas ja maa, loomad ja taimed ning lõpuks inimene toodi olemisse.

Ka kirik on seotud selle maailma loomisega. Sageli ütleme, et kiriku sünnipäev on nelipühade päeval, mil Püha Vaim laskus õpilaste peale tulekeelte kujul. Kirik on aga sama vana kui terve maailm või tegelikult veel vanem: Kirik on olemas juba selles igaveses nõupidamises, mida Püha Kolmainsus ise moodustab. Kui kirik on Kristuse ihu ja Kristus ise on igavene, siis on ka kirik igavene. Seetõttu ütleb muistne tekst Hermase "Karjane", et "Kirik loodi kõigi seas kõige esimesena."

See Kirik hakkas järk-järgult laienema kogu loomise käigus. Alguses lõi Jumal inglid, kelle ülesandeks oli elada Kirikus. Kirik on paik, kus Jumalat teenitakse, ja inglite töö oli Teda teenida. See mittemateriaalne Kirik aga koges katastroofi, kui Koidutäht püüdis end kohe Kiriku juhtpositsioonile upitada. Ta mõtleb prohvet Jesaja

raamatus endamisi: "Ma tõusen taevasse, ma püstitan oma aujärje Jumala tähtedest kõrgemale, ma tõusen pilvedest kõrgemale, ma ülendan end Ülimaga võrdseks."

Teisisõnu, ta soovis tuua Kiriku ühtsusesse segadust, mis viis selle esimese saatana ja tema demonite langemiseni.

Need inglid, kes Jumalale ustavaks jäid, kogunesid ühes peaingel Miikaeli juhtimisel ja kuulsid tema kuulutatavat kaaslastele: "Olge ettevaatlikud! Olge valvel, olge tähelepanelikud, valvake! Meid on seatud seisma Jumala ees ja me oleme Tema töötegijad. Mäletagem siiski, et oleme vaid teenrid. Püüdkem enesetunnetust nähes, kuidas langesid need, kes soovisid saada Jumalaga sarnaseks. Need, kes meiega olid valguses, on nüüd muutunud pimeduseks."

Kirikus püsimine eeldab enesetundmist: see eeldab eraldumist kõigest halvast. Inglid läbisid selle südametunnistuse võitluse pahatahtliku näite ees. Kuid nad käitusid targalt ja jäid kindlaks, truud oma ühtsusele Jumalaga, ja seetõttu nad võivad nautida Tema lähedust.

Jumal lõi oma armastusest ka kogu nähtava maailma: maa ja taeva, loomad ja taimed ning lõpuks inimese. Aadam ja Eeva, esimesed loodud inimesed, pidid täitma oma preestriteenistust paradiisis, elama ühtsuses üksteise, loomade ja taimede, inglite ja Jumalaga. Samamoodi nagu inglite puhul, pidi neilgi kasvama voorustes ja ühtsuses ning seeläbi enesetundmise kaudu järk-järgult kinnistuma headusse.

Jumal andis inimesele vabaduse, kõige suurema kingituse. Paradiisi keskel kasvas aga puu, hea ja kurja tundmise puu, ja ainus käsk, mille Jumal andis, oli mitte sellest puust süüa. See käsk polnud juhuslik korraldus ega mingil juhul inimese vabaduse rikkumine, vaid Jumal julgustas inimest mõistma seksuaalse mõõdukuse kaudu saabuvat ilu. Siiski kiusas inimest selle keelatud puu vili, mis oli küll ilus vaadata, kuid maitset kibe. Kirikuisad pööravad sellele detailile tähelepanu: miks maitse ja

nägemine ei kohtunud? Sellepärast, et see puu esindas jagunemist ja eraldumist, mitte ühtsust. Sama jagunemist esindas ka mõte hea ja kurja tundmise puust, teisisõnu viljaga pakuti kahte sorti teadmisi: segadust ja eraldumist.

Nii inimene valis ühtsuse asemel hajutuse, omavahelise harmoonia asemel süüdistamise, loodusega kooskõlas elamise asemel vaenulikkuse põldude ja loomadega. Ja mis kõige hullem, inimene valis ühtse, Jumalale suunatud elu asemel eraldumise: erinevad kired tõmbasid tema hinge eri suundadesse, nad mitte ainult ei tõmmanud, vaid rebisid selle. Esimene Moosese raamat räägib, kuidas inimestele anti pattulangemise järel "nahksed riided", teisisõnu need õmmeldi naha räbalatest kokku selle asemel, et olla ühtsed, voorustest kootud riided, mida paradiisis kanti. Paradiisi uksele asetati keerub tulise mõõgaga valvama sissepääsu, et inimene ei saaks siseneda.

Nii hakkasimegi elama selles eraldumise seisundis, selles kogu inimsoo tragöödias. Inimesi hakkasid huvitama lihalikud himud, kadedus ja viha: seetõttu on Piibli esimesed lood just lood kurjuse levikust, ja kõige hullem neist oli Kain, kes tappis oma venna Abeli. Ja kui inimene üritas pahatahtliku teona ehitada suure Babülonis oleva torni, et tõusta Jumala juurde, tahtis Jumal takistada seda rikkumist ja hajutas torni. Püha Romanos Melodos (Kauniltlaulja), üks meie kiriku kuulsamaid kiriku poeete, ütleb selle sündmuse kohta:

”Kui Kõigekõrgem ennemuiste ülevalt maha tuli ja keelemurded ära segas, siis pillas Ta seeläbi rahva suguharud laiali.”

Jumal aga ei hüljanud inimsugu sellesse eraldumisse. Ta püüdis kogu aeg neid ühendada Ühe Jumala teenimise kaudu. Seadus ja prohvetid püüdsid takistada inimeste lahkumist sellest ühtsusest. Kui vaatame kümmet käsu seadust, märkame, et esimene käsk keelab inimestel teenida teisi jumalaid, samas kui ülejäänud käskud

kutsuvad inimesi üksteise vahelisele harmooniale: lastel tuleb austada oma vanemaid, inimestel on keelatud tappa, abielu ei tohi rikkuda, tuleb austada teise vara, ei tohi valetada ega kuulujutte levitada.

Kuid Jumalal oli midagi palju suuremat meeles, nimelt lõpliku ühtsuse jõu laienemine kõigile inimestele maa peal viisil, mis oli "ainus uus asi päikese all". Kuna Kristus on Kirik, oli Kristuse lihakssaamine Kiriku laienemine maailmas. Kirikuisad räägivad sellest, kuidas Kristuse peamine ülesanne oli kõigi ühendamine üksteisega. Meie kirik kuulutab niinimetatud kahe olemuse õpetust, mille kohaselt oli Kristus nii täiuslik inimene kui ka täiuslik Jumal. Seega tähendab Kristuse meile toodud tõeline pääste seda, et Jumal ühendas endasse kõik inimliku. "Mis ei ole omaks võetud, seda ei ole ka päästetud": seetõttu oli Kristusel inimlik keha, inimlik hing ja ta jalutas ühest kohast teise, sõi, jõi ja magas ühes oma õpilastega. See on täiesti mõistetamatu, kuna samal ajal on ta kõikjal kohalolev ja kõike valitsev Jumal. Lõpuks tõstis Kristus oma surma, ülestõusmise ja taevaminemise kaudu inimliku loomuse Jumala juurde ja saatis alla Püha Vaimu. Tsiteerin veel kord Romanos Melodost, seekord kogu laulu salme:

”Kui Kõigekõrgem ennemuiste ülevalt maha tuli ja keelemurded ära segas, siis pillas Ta seeläbi rahva suguharud laiali. Aga kui Ta tulekeeled välja jagas, siis kogus ta kõik jälle ühtekokku ja nüüd austame meie ühel meelel kõigepühamat Vaimu.”

Mis tähendab siis Kristuse lihakssaamine meile? Pöördume hetkeks tagasi maailma ja inimese loomise juurde. Püha Maksimos Tunnistaja, üks meie kiriku suurimaid teolooge, kes elas 6. sajandil, räägib viiest jagunemisest. Esimene neist on eraldumine mitteloodu ja loodu, ehk Jumala ja loodu vahel. Teine jagunemine on seotud looduga, kus on jagunemine mittemateriaalse ja materiaalse vahel: näiteks hing ja keha eristumine kuulub selle alla. Materiaalne loodu jaguneb omakorda

taevaseks ja maiseks ning maa jaguneb paradiisiks ja asustatud maailmaks. Viimane jagunemine on aga mehe ja naise vahel.

Püha Maksimos, nagu paljud teisedki, ütleb ka, et inimene on mikrokosmos, väike maailm. Kõik need jagunemised ilmnevad meis endis, ja inimene on loodud olema vahendaja kõigi nende vahel. Teda oli loodud elama nii Jumala kui inimeste juures, nii hingeliselt kui füüsiliselt, seega elama nii inglite kui loomade maailmas, paradiisis ja kogu maa valitsejana, ühtsuses mehena ja naisena, kes saavad üheks lihaks. Siiski tegi pattulangemine sellest vahendamisest eraldumise. Inimene lõpetas elamise vahendajana ja eraldus ise Jumalast. Kristus taastas selle ühenduse.

ASKEETLIK ELU

Kuigi see Kristuse taastatud ühendus puudutab kogu inimkonda, pole see siiski automatism, millest osa saades saaksime päästetud ilma midagi tegemata. Võiks öelda, et Kristus võimaldas meile jälle ühekssaamise, kuid meie peame ise püüdlema selle ühtsuse poole, et saavutada see. Esimene samm selle ühtsuse kingituse vastuvõtmiseks on askeetlik elu. Seetõttu rõhutab õigeusu kirik paastu, palvetamise ja vooruste omandamise olulisust.

Mainisin varem, et patu langemise tagajärjel hakkas inimese tähelepanu keskenduma mitte Jumalale, vaid naudingutele, ja tema kirg hakkas teda erinevates suundades rebima. Teisisõnu, me oleme oma naudinguahnuses jagunenud. Kirikuisade sõnul jaguneb hing kolmeks osaks: mõistuseks, südikaks hingeliseks osaks ja ihakdavaks hingeliseks osaks. See mõte pärineb juba kirikuisa Platoni käest. Iga hingelise osa jaoks on omad tegevused. Madalaim hingeline osa, himuline, vastutab inimese põhifunktsioonide eest: magamise, söömise ja paljunemise. Innustuvasse hingelisse osasse kuuluvad meie suhted inimestega ja asjadega ning sellega seotud tunded, näiteks viha või kiindumus millessegi. Kõrgeimasse hingelisse osasse, meele,

kuuluvad abstraktsed tegevused, näiteks mõtlemine. Seda kõige kõrgemat osa nimetatakse logoseks ja pole juhus, et Kristus on ka Logos, Sõna. Logose kaudu märkame Logost ja tegutseme vastavalt Logose tahtele. Isad jagavad selle kõrgeima hingelise osa tavaliselt veel kaheks, nn nägevaks ja toimivaks osaks. Nägeva osa ülesandeks on sõna otseses mõttes näha Jumalat, samas kui toimiva mõistuse osa ülesandeks on toimida justkui kogu hinguse käsuliinina.

See hingeteooria on tegelikult kõige keskmes. Püha apostel Pauluse sõnul oleme me Püha Vaimu templid, selles mõttes Kiriku mikrokosmosed. Seetõttu tutvustab ka püha Maksimos Tunnistaja seda suhet vastupidiselt, kui ta räägib kirikuhoone kujutavat inimest ja inimese hingekonda. Selleks et see kiriku võrdlus toimiks, tuleb meil viia oma materiaalne ja immateriaalne, ehk siis kehaline ja hingeline, ühtseks. See tähendab, et meel toimib tõesti määrava põhimõttena ja juhib teisi hingelisi osi iseenda poole. Ainult siis võib meel, mille ülesandeks on näha nähtamatut, anda mõistusele tegevusjuhiseid ja nii liigub terve inimene ühtsena ja terviklikuna Jumala poole.

Tundub lihtne, eks? Me teame aga oma elust, et sageli teeme asju, mida me ei taha. See tähendab, et me teeme asju ilma mõistuse juhtimiseta. Neid mõistmatuid hingevõimeid, mis ajavad meie hinge eri suundadesse ja seeläbi lagundavad selle, nimetatakse kirgedeks. Õigeusu pärimuse järgi on kõige olulisem viis tuua inimene endasse, koguda ta ühtseks, võidelda kirgede vastu. See toimub askeesi abil.

Askees tähendab otseses mõttes harjutamist: kaasaegses kreeka keeles viitab see näiteks kodutöödele koolis või mis tahes sporditreeningule. Askeesis on tegemist erinevate praktiliste vahenditega, et leida vastumürk neile kirgedele. Vaimne elu pole võimalik ilma askeesita ja seetõttu ei tunne õigeusu vaimuelu mõistet "kombeusklikkus", kus Kristust tunnistatakse Jumalaks vaid mõtetes ja sõnadega, kuid see ei vii kuhugi. Kirikuisad ütlevad nimelt, et kui me tahame lõpetada patu tegemise - ja patt tähendab ju meie eraldumist Jumalast - siis tuleb meil puhastada askeesi abil meie sees olevad kired.

Iga kire vastu on oma askeetlik vastumürk. Seksuaalne kasinus võitleb lihalike himude vastu, paastumine toidust võitleb kõhu jumaldamise vastu, ärksus uimasuse ja laiskuse vastu, heldus võitleb ahnuse vastu, teiste aitamine võitleb viha vastu, alandlikkus uhkuse vastu ja nii edasi. Teisisõnu, me pöörame need hingevoimed ümber ja selle asemel, et osutada armastust iseenda vastu ja olla enesearmastajad, pöörame kõik need jõud teiste heaks ja läheme Jumala poole.

Alles pärast selle puhastumist saame hakata lähenema Jumalale tõeliselt palvetades nii, et meie meel on Temaga seotud. Kirgede vastu võitlemine pole vaimne elu, vaid selle eelkäija. Alles vooruste kasvades on tegemist tõelise vaimse eluga, mis toob meid Jumala juurde. Teisisõnu, saame Temaga ühenduda. Protsess tegelikult kunagi ei lõpe, vaid askees on elustiil. Heaks näiteks oleme siin meie munkadena.

Selles kontekstis tuleb ehk esile tuua suurt ohtu, mida ma näen praegu inimese sisemisele ühtsusele: tehnoloogia. Kogu meie mõtlemine on põhimõtteliselt muutunud pärast nutiseadmete ja sotsiaalmeedia sisenemist meie ellu. Selle hirmutava arenguga on tegelenud ka psühholoogid ja haridusteadlased: ülikoolis märkame, et üliõpilased ei oska keskenduda ühele terviklikule raamatule, kuna nad on harjunud kiire infoga. Mõnikord olen rongis näinud, kuidas teismelised sirvivad Instagrami valguse kiirusel nii, et pildid lihtsalt voolavad ja voolavad, paljud neist vägagi küsitava sisuga. See tekitab tõsiseid probleeme meie mõtlemisele ja seeläbi ka meie palvele: me ei oska enam peatuda palve vaikuses.

Ma mäletan, kui läksin kloostriisse, kus me peaaegu üldse ei kasuta nutiseadmeid, v.a mõned mungad, ei kuula raadiot ega vaata telekat. Üks kord vaatasime valgustatud ekraanilt mingeid matuseid, ei mäleta täpselt kelle omi, ja olin hämmingus, kui viiskümmend meest minu ümber jälgisid tähelepanelikult seda videot, keskendudes sellele täielikult, ja ma mõtlesin, et selles nähtus on midagi erilist. Siis ma sain aru: keegi ei võta esile oma mobiiltelefoni ega tunne selle järele isegi puudust, vaid

keskendutakse tõepoolest nähtule. Seetõttu on tänapäeval pihi ajal peaaegu esimene nõuanne palve ja vaimse elu parandamiseks tehnoloogia kasutamise vähendamine, eriti sotsiaalmeedia kasutamise vähendamine.

Keegi võib nüüd küsida, kuidas see isiklik askees on seotud Kiriku ühtsusega. See on täiesti oluline asi, sest võiks öelda, et see vastuvõtuvõime, mille abil võtame Kristuse enda sisse elama, sõltub just sellest isiklikust askeesist. Kristuse elamine meis muudab meid ja teisi kiriku liikmeid omamoodi üheks. Isiklik askees on justkui salajane, südame altari toimuv liturgia, mida igäüks meist peab oma kuningliku preesterluse esindajana pidevalt toimetama, kui soovime tõeliselt sisemuses Jumalat teenida. Ainult siis saame tõeliselt mõista, mis on liturgia, mis teeb meid kirikuks üheks.

Kirik on aga ka ühendus, mis koosneb paljudest inimestest: eesti keeles, nagu ka soome keeles, on see sõna ilusti väljendatud just ühtsuse kaudu. Kirik on koht, kus paljudest saab üks. Teisest küljest oleme me kõik inimesed erinevad nii iseloomult, huvide poolest, välimuselt kui talentidelt. Kirik ei näe seda ühtsuse takistusena ja seetõttu ei sunni kirik kunagi kõiki inimesi ühte vormi. Askees on vajalik, kuid selle vormid on mitmekesised inimeste erinevuse tõttu. Seetõttu ei põhine õigeusklik ühtsus mingisugusel kultuslikul ajupesul ja kõigi inimeste ühetaoliseks vormimisel, vaid austatakse inimeste vabadust. Meie ühine ühendav põhimõte on aga Jumal ja seetõttu eeldab meie ühtsus Jumala tahet järgida. Selle praktiseerimiseks peame olema kuulekad. Kuulekus ei tähenda teiste allutamist, vaid pigem seda, et me loobume vabatahtlikult omast, nagu Kristuski loobus, et pääseda lähemale Jumalale. Jumal ei sunni kedagi sellesse, kuid see on meile endile kasulik ja seetõttu täiesti oma valik. Seetõttu peavad kirikuisad ja eriti meie mungad kuulekust üheks märgilisimaks vooruseks. Athose mäe uus pühak, pühitseja Efraim Katunakia, ütleski: "Kuulekus on kõiges kõige!"

Kogu inimkond koosneb tegelikult erinevatest ühendustest, mille osad on üksikisikud: pered, töökohad, riigid, hobiringkonnad ja muud kollektiivid. Me ei tea alati, kellele peaks andma suuremat kaalu: üksikisikule või ühendusele. See probleem kogukondliku ja individuaalse vahel on olnud paljude filosoofiliste ja poliitiliste teooriate tuum ja ka valukoht. Näiteks 20. sajandil nägime kahte äärmust: sotsialismis alistati üksikisik ühendusele, individualismis aga hakati üksikisikut jumaldama. Sotsialism alistab üksikisiku, individualism aga alistab ühenduse üksikisiku nõudmistele. Hetkel valitseb individualism ega jäeta palju ruumi ühtsusele. Mõlemad on alistavad struktuurid, mitte vabatahtlikul kuulekusele rajanevad.

Kirik on aga haruldane ühendus selles mõttes, et üksikisik ja ühendus on tasakaalus. Iga inimene on unikaalne üksikisik, kuid siiski moodustavad need erinevad üksikisikud ühe kiriku. See põhineb tegelikult olulisel teoloogilisel jaotusel loomuse ja hüpostaasi – ehk isiku – vahel, kuid ma ei lähe sellele hetkel üksikasjalikumalt. Lühidalt öeldes võib öelda, et iga loodud olend koosneb loomusest, nagu ühest ühise liigi esindajast, ja iga liigi esindaja on hüpostaas, kellel on oma individuaalsed omadused. Üksikisik tegutseb hästi siis, kui ta tegutseb loomulikult, liigile omase käitumisega, ehk inimese puhul siis, kui me püüdleme Jumala poole. See ilmneb aga sama palju erinevatel viisidel, kui on üksikisikuid.

Et mõista seda sügavat tegelikkust kirikus, peame aga omamoodi harjutama seda tasakaalu individuaalsuse ja ühenduse vahel meie igapäevaelus, ning kirik annab meile ideaali alati elada koos teiste inimestega, eriti abielus või kloostriis, kuna need on olulisemad viisid askeesi harjutada ja just kuulekust meie igapäevaelus. Ma räägin nüüd veidi nende erinevate elustiilide pakutavast ühtsuseharjutusest, kui seda terminit võiks kasutada.

PEREKOND

Alustame perekonnaelust. Eelnevalt mainisin, et püha Maksimos Tunnistaja ütles, et üks loodud maailma jagunemisest on meeste ja naiste vahel: tema arvates oli see jaotus tagajärg pattulangemisele, sest seni mõistsid mees ja naine, Aadam ja Eeva, et nad on üks ja olid kõiges ühel meelel. Juba pattulangemise hetkel näeme, kuidas Aadam süüdistab Eevat ja Eeva madu, ning neil ei ole mingit püüet olla ühel meelel ja puhuda samasse sarve.

Selle kurva jagunemise ja lahknemise korrigeeriv liikumine on abielu, kus mees ja naine saavad üheks lihaks. Nad on siis teineteisele kuulekad. Õigeusu abielu laulmisel loetakse epistle tekstina apostel Pauluse kirja efeslastele katkendit, mis kõneleb perekonna rollidest: "Naised, olge allaheitlikud oma meestele, otsekui Issandale! Sest mees on naise pea, nõnda nagu ka Kristus on Koguduse pea, Tema on ihu Õnnistegija. Aga nõnda nagu Kogudus on allaheitlik Kristusele, nõnda olgu ka naised oma meestele kõigis asjus." See ei tähenda, et mees allutab naist, vaid et naine on vabatahtlikult kuulekas mehele. Tegelikult jätkab püha apostel järgnevalt: "Mehed, armastage oma naisi, nõnda nagu ka Kristus on armastanud Kogudust ja on andnud Iseenese tema eest, et teda pühitseda, pestes puhtaks veepesemisega sõna sees, ja seada Enese ette Kogudus austatuna, nii et tal ei oleks laiku ega kortsu ega muud sellesarnast, vaid et ta oleks püha ja laitmatu". Teisisõnu, mehe kohustus on end ohverdada ja olla oma naise vastu alluv, samamoodi nagu Kristus oli alluv. Abieluõnnistuse andmise käigus antavad kroonid on märtrikroonid, sest mõlemad abikaasad alistuvad üksteisele ja sellega tapavad oma tahte.

Teine oluline asi selles katkendis on abielu ja kiriku võrdlus. Perekonda nimetatakse sageli väikseks kirikuks, sest selles, samamoodi nagu Kirikus, on mees pere pea ja teised selle liikmed. Pea ei saa toimida ilma liikmeteta, kes teda toetavad, kuid iga liige on erinev: jalg ei ole käega samasugune. Kõik peab siiski minema üksmeeles, et keha saaks toimida. Seetõttu jätkab apostel Paulus oma efeslastele kirjutatud kirjas laste suhetest vanematega: "Lapsed, kuulake oma vanemate sõna Issandas, sest see

on õige. „Austa oma isa ja ema!” — see on esimene käsusõna, millel on tõotus: „Et su käsi hästi käiks ja sina kaua elaksid maa peal!”

Sageli kuulen oma pihhiisa rollis abielus olevate inimeste muret, et nad ei suuda elada tõelist vaimulikku elu, sest nad ei ela kloostriis. Tegelikult ei ole siin aga õigesti aru saadud, milles vaimulik elu seisneb: see seisneb oma sisemise inimese, südame, kasvatamises armastama Jumalat, teisi inimesi ja kogu loodu. See sisemine töö ei nõua kindlaid väliseid tingimusi, vaid seda saab ellu viia igal pool. Paljud ilmikud kahtlevad, kellele nad peaksid olema kuulekad, kuna nad ei ela kloostriis ja ei ole juhatava vanema alluvuses. Siis ma räägin neile (tavaliselt meestele) näiteks loo sellest, kuidas naine on kodus olev ema ja mees käib rasketel töödel. Kui ta töölt väsinuna koju jõuab ja lõpuks diivanile istub, palub naine tal veeklaasi tuua. Siis ma küsin vestluskaaslaselt: kas vastaksite oma naisele "too ise" või ütleksite "olgu õnnistatud" ja läheksite rõõmuga veeklaasi tooma? Enamasti näitab meeste nägu ehtsat üllatust, paljastades, et spontaanne vastus ei oleks kindlasti viimane variant.

Pere ühtsuse ja üksmeele hoidmine nõuab siis enda heaolu ohverdamist. Mäletan veel ühte praktilist näidet sellest, kuidas pere individuaalsed soovid ja ühiskondlikkus omavahel seotud on, mis on seotud ka lastega. Meie kloostri iguumen ütles, et kui televiisorid hakkasid Kreekas üldiseks muutuma, oli ta algselt nende vastu, sest need juhivad meid eemale vaimulisest elust (ja tõepoolest nad seda teevad). Mingil hetkel ta aga märkas, et suurema osaga on võitlus juba kaotatud. Nad hankisid niikuinii televiisorid. Seetõttu annab meie vanakene praegu juhise, et kodus võib olla televiisor, aga ainult üks - sest siis vähemalt koguneb pere üheskoos vaieldes, mida telekast vaadata! Me märkame oma ajastul, kuidas sellest on saanud individuaalsust ja üksteisest eemaldumist soosiv meelelahutus: me ei vaata enam telesaateid üheaegselt kõigi teiste inimestega, vaid enamasti üksinda siis, kui see meile sobib. Mis tragöödia!

Seega on pere see areen, kus perekondlik inimene - see tähendab meist kõigist vähemalt mõnda aega oma elus - võitleb igapäevaste vaimulike võitlustega. Seal ta püüab arvestada teiste eripäradega, kuid samal ajal säilitada ühe ühise eesmärgi kogu pere keskel. Vanemad harjutavad kuulekust üksteise ja laste suhtes: ka lapsed on oma kord kuulekad vanematele ja üksteisele. See vastastikune kuulekus toimib ja on õnnistatud siis, kui selle keskpunktis on Kristus. Seetõttu on pere ühtsuse võti koos kirikus käimine ja igapäevane palvetamine ning toidu eest tänulikkuse avaldamine. Kuigi kõik perekonna liikmed ei pruugi olla õigeusklikud või isegi kristlased, saame siiski omalt poolt töötada selle pere vaimuliku ühtsuse nimel.

KLOOSTER

Mis on siis klooster? Kloostreid peetakse kiriku südameks ja ilma kloostriteta pole ka kirikut. (Kõrvalmärkusena ütlen, et palvetan ja loodan, et Eesti kirik saab lähitulevikus nii mees- kui ka naiskloostreid, kuid see tähendab ka seda, et me kõik peame selle nimel aktiivselt töötama - eriti julgema astuda sellele pühale, kuid hirmuäratavale tee! Eriti noored on siin võtmerollis.) Pere ja klooster ei erine eriti, välja arvatud see, et klooster on tegelikult veel tihedam kui perekond, et kloostris kõik pühenduvad samale vaimsele ja hingelisele eesmärgile ning et kloostrisse astutakse vabatahtlikult. Teisalt eeldavad need privileegid, et igaüks kohustub ka aktiivselt töötama oma pääste nimel, olles täielikult kuulekas kloostri iguumenile ja kogu vennaskonnale.

Mõned on iseloomustanud kloostrit täiuslikuks tasakaalu väljenduseks individuaalse ja kogukondliku vahel. Me mungad oleme välimuselt näiliselt ühesugused: meil on mustad riided, pikad habemed, meie toad on sarnased, meil ei ole omandit, vajame luba kõigeiks, elame ühesuguse ajakava järgi ja ei otsusta asjade üle ise. Kuulub nagu sotsialismi juurde, kas pole? Siin on kuigi oluline erinevus: loobume oma õigustest

vabatahtlikult ja see ei tähenda individuaalsuse või individuaalsete omaduste kõrvaldamist, vaid pigem nende täiendamist.

Kristuse sõnum on, et kes kaotab oma elu, leiab selle: kes ennast salgab, leiab Tema. Kloostri kaudu leiame enda, kaotades selle. Püha Basileios Suur ütleb, et inimene ei tunne isegi ennast, ja seetõttu aitab kloostri püha vanakene meil leida oma tõelise mina. Sageli on see indiviid maetud enda eelarvamuste alla. Selle kohta võin endast tunnistust anda. Kui läksin kloostrisse, oli mul endast palju arvamusi: olen intelligentne, haritud, hea laulja, seega pane mind neisse ülesannetesse. Ma arvasin, et praktilised tööd, nagu torutööd, kala puhastamine ja remont, pole minu jaoks, vaid võin alati teisi paluda neid minu eest teha. Kui mind pandi tegema torutöid, kala puhastamist ja remonti, leidsin, et naudin neid tegevusi tegelikult ja olen nendes üsna hea. Seega takistas minu enesekujutlus minult leidmast asju, millest ma tegelikult rõõmu tunnen ja mida naudin.

Siin on oluline see, et sellega juhtus kaks asja ühe hoobiga. Leidsin end teenimise ja kuulekuse kaudu ühenduses. Seega märkan kloostris, et iguumen, kes väljendab meile Jumala tahet maa peal, täiendab minu individuaalsust läbi minu kuulekuse ühtsuses, ja sellega oleme tõesti Kristuse ihu, kus erinevad liikmed töötavad ühise eesmärgi nimel. Selliseid näiteid on palju: näiteks meie kloostris maailmakuulus ikoonimaalija, preestermunk Lukas, kes on hiljuti maalinud püha Nikolai katedraalile Manhattanil seinamaalingud, ei olnud kunagi mõelnud ikoonimaalimise alustamisele, kuni vanakene teda selleks julgustas. Milline suur ime!

Ühtuses peab olema siis üks tahe ja üks eesmärk, mida väljendab kloostri juht: temagi on Kristuse sarnane hea karjane, kes paneb oma elu lammaste eest. Kloostri elus oleme kustutamas oma tahtmist, et tõeliselt õppida seda Jumala ühtset tahet (ja me teame, milline on Jumala tahe igale inimesele: et saaksime Tema sarnaseks ja elaksime igavesti koos Temaga, kasvades aina suuremasse Jumala tundmisesse).

Eespool mainisin, et perekonna ühtsuse tagatis on Kristus. Nii on ka kloostri, ja peaaegu veelgi tugevamalt: kogu kloostrielu keskendub igapäevasele jumalikule liturgiale. Muistsetes kõrbekloostrites ja ka Athose kõrbes kogunevad erakmungad ühisele liturgia toimetamisele. Nad pole seega täielikult eraldatud ühtsusest, vaid see suur sündmus ühendab nad nähtava ja nähtamatu maailmaga.

LITURGILINE ELU JA KIRIKU ÜHTSUS

Nüüd on aeg liikuda ehk kõige olulisema ühtsuse väljenduseni - liturgiasse ja sellesse, kuidas see kirikut üles ehitab. Kiriku igapäevased jumalateenistused - õhtupalvused, hommikupalvused ja teised - on ühispalve, kus need kaks või kolm, kes kogunevad Kristuse nimel, saavad oma palvet täidetud. Jumalik liturgia on aga palju enam kui üks igapäevastest jumalateenistustest: see on äärmuslik ühtsuse väljendus, kus Jumal ja inimesed, inglid, surnud ja elavad, kogu maailma kristlased, pühakud ja patustajad, minevik, olevik ja tulevik saavad kokku.

Kust see ühtsus tuleb? See tuleneb sellest, et liturgias on Kristus ise oma ihu ja vere kaudu. Kui osaleme armulaual, osaleme me ise Kristusest. Athose mäe Simonopetra kloostri endine iguumen Emilianos kirjeldab seda suurepäraselt ühes oma kõnes:

"Valmistudes liturgiaks, on tegemist taju, teadlikkuse ja teadmise, arusaamisega, kogu minu olemuse kuni viimase rakuni ja südametunnistusega, mis saab minu teadvusse nägemuse, mis paneb mind teadma, et mina olen Kristus, nagu nii paljud kirikuisade tekstid väga suurejooneliselt ütlevad - mina, Kristus! Mina olen Kristus. Ma olen Kristus, sest olen samast ihust Kristusega, ja kõik, mis on seotud Kristusega, saab Kristuseks, nagu tuli muutub tulest osa saades tuleks. Olen Kristus, sest olen Tema tempel, sest olen Kiriku kogunemises. Olen Kristus, sest teenin liturgiat. Olen Kristus, sest olen preester ja Kristuse kuju, mitte Tema esindaja. Olen Kristus, sest olen usklik, olen ristitud, olen õpilane, ja õpilane tähendab Kristust. Kristlane

tähendab Kristust. Siin saavad meid aidata meie õpingud, meie vestlused, meie kogunemised, meie ühised teenistused, meie kummardumised ja Püha Vaimu hingetõmbed südames. Igatahes on just niimoodi lihtne mõista, et mina olen Kristus."

Kiriku ühtsus avaldub kõige tõelisemalt jumalikus liturgias, kus samuti usklikud inimesed osalevad Kristuse ihus ja veres ning saavad üheskoos Kristuseks.

Sellepärast nõuavad kiriku kanonid regulaarset osalemist armulauas, et inimene saaks ennast nimetada õigeuskristlaseks. Me ei saa olla õigeusklikud, kui me ei osale jumalikus liturgias regulaarselt. Liturgias mälestame ka pühakuid ja nimeliselt inimesi, nii elusaid kui surnuid. Mälestamine toimub proskomiidia ajal, liturgiat ette valmistaval osal, kus preester võtab prosofora, armulaualeiva, tükke nende mälestuseks. Pärast armulaul osalemist valatakse need tükid armulauakarikasse: nemadki osalevad siis selle mälestamise kaudu armulaua pühitsemises, kuigi nad ei osale selles konkreetses liturgias füüsiliselt.

See kiriklik ja liturgiline reaalsus ei ole ükskõik milline koosolek, vaid see on juhitud koosolek. Selle juhataja on piiskop, või tema puudumisel ja ainult tema volituste alusel preester - seetõttu peab preestril alati olema piiskopi luba liturgia teenimiseks. Jumal ise on andnud võimu vaimulikkonnale selle kõige suurema ime toimetamiseks: muuta leib ja vein Kristuse ihuks ja vereks. Liturgias käseb preester Jumalat ning Jumalast saab tema vabatahtlik teenija! Kui preester toimetab liturgiat, on ta sel hetkel Kristus: kui me suudleme preestri õnnistavat kätt, suudleme me Kristuse kätt. Jumal on pannud vaimulikkonna piiskoppide juhtimisel oma rahvast juhtima, ja seetõttu peame meie, nii vaimulikud kui ilmikud, jääma ustavaks ja kuulekaks oma kohalikule kiriku piiskopile. Tema väljendab Jumala tahet maa peal: ja kui ta ka teeks vigu, parandab meie ustavus ja kuulekus need puudused, lubades Jumalal kõik asjad parimal viisil korda ajada. Eespool mainitud isa Emilianos ütles alati, et on parem ebaõnnestuda koos kui olla edukas üksi. See illustreerib koosolemise, mõnikord ka kompromisside tegemise olulisust ja tähtsust, muidugi usutõdesid alahindamata.

KIRIKUPOLIITIKA

Lubasin alguses ka mõtiskleda praeguse kirikupoliitika üle, kus kahjuks see vanakene Emilianose kirjeldatud põhimõte ei ole alati täide viidud, eriti praegusel hetkel. Õigeusu kiriku ühtsus põhineb just erinevuste üksmeelel ja koosolemisel hoolimata erinevustest. Me ei ole kunagi järginud sarnast mudelit nagu Rooma katoliku kirikus, kus paavst on kiriku ühtsuse tagatis: meie idee on pigem kohaliku kiriku ühtsusest. Selle kohaliku kiriku juht on üks piiskop, kes ühendab enda alla kõik piirkonnas tegutsevad kristlased, olenemata nende kultuurist, keelest ja rahvusest. Meie kirik on alati soosinud kohalike keelte kasutamist, ning näiteks kirikumuusika ja ikonimaalid erinevad ühest riigist teise liikudes. Ühtsust kirikus toob just see erinevate inimeste kogunemine samal alal ja nende kohalike kirikute kogunemine toimub piiskoppide ja kirikukogude tasandil eri tasanditel. See meenutab apostlite koosolekuid: nad läksid üle maailma kuulutama evangeeliumi, rääkides pärast nelipühi eri keeltes, kuid nad kogunesid üheskoos palvetama ja oma Õpetajat meenutama. Jumalaema surmapäeval nad tulid imelisel viisil pilvede kandes austama siissetulevat kiriku juhti, Neitsi Maarjat.

Kahjuks on õigeusukirikusse hiilinud sisse natsionalismi ja kiriku ebapüha allianss, mis on viinud etnofüetismi ehk (rahvusliku hõimluse) nimelise eksitava õpetuseni, mis seob kindla etnilise rahva ja kiriku omavahel. Eestis peame me nägema selle kohutavaid tagajärgi, kus kirik on lõhestunud kaheks. Vene õigeusu kirik on viimastel aegadel püüdnud lõhkuda õigeusu kiriku ühtsust, lisades isegi oma põhikirja mainimise, et Vene kiriku liikmed on kõik venelased üle maailma. Selline mõtteviis on täiesti võõras õigeusu pärimusele. Sellega on seotud ka kiriku kaheks lõhenemine Eestis, ja mitte ainult Eestis, vaid nüüd nad on hakanud laienema ka Aafrikasse Aleksandria patriarhaadi alale ja Aasiasse. Soomes, kus õnneks enamik venelasi käib Soome õigeusu kirikus, on Vene kirik vaikselt laienemas. Praegu pole

meie kirikule just kõige lihtsamad ajad. Samas ei tohiks me liialt masenduda, sest me teame kiriku ajaloost, et see on täis sarnaseid olukordi, kuid need on alati leidnud lahenduse. Oleme viimastel aastatel juba näinud miljonite inimeste eraldumise paranemist, kui meie oikumeeniline patriarh viis Ukraina ja Põhja-Makedoonia varem skismaatilised õigeusu kirikud tagasi kiriku ühtsusesse. Vene kirikuga pole me ka tegelikult skismas, pigem on meie kõige püham patriarh hoidnud oma süli neile avatuna.

Ka siin Venemaa läänenaabritena peame me oma süli avatuna hoidma venelastele, nagu Eestis on näiteks Pärnus ja Tartus edukalt toimunud. Peame meeles pidama, et meie kirikud ei ole ainult soomlastele või eestlastele jne, vaid kõigile meie maal elavatele kristlastele. Soome õigeusu kiriku reaalsus on minu jaoks tuttavam ning seal olen kahjuks märganud, et venekeelsed koguduseliikmed püütakse sageli kõrvale tõrjuda ja see on halvimal juhul viinud protestideni jumalateenistustel. Olen ise näinud, kuidas soomekeelsed on protesteerivalt lahkunud jumalateenistuselt, kui preester on lugenud osa kirikuslaavi keeles. Julgen öelda, et nad lahkusid Kristuse juurest, sest nad hülgasid sel moel teised Kristuse ihu liikmed.

Siin ongi oluline meeles pidada tasakaalu. Samal ajal kui hoia oma südamed avatud kõigile ja tõesti tervitame kõiki oma teenistustele, peame mõistma, et kahe kiriku mudel, mida näeme Eestis, ei ole jätkusuutlik ja täiesti vastuolus õigeusu kiriku püha pärimusega. See on haav kiriku sees ja me kõik peaksime vähemalt oma palvetega töötama kiriku ühtsuse nimel. Me ei tohiks arvata, et pole "see pole nii tähtis", kas inimene käib Vene või Eesti kirikus: sellel on tõepoolest tähtsus, sest oma tegudega mõjutame kiriku ühtsust.

Samal ajal peame hoiduma muutmast oma kirikut natsionalistlikuks selles mõttes, et muukeelsed ei tunneks end seal teretulnuna. Soome ja Eesti kirikud on mitmel moel käinud samal teel, eriti sada aastat tagasi, kui meie kirikud said autonoomia

oikumeeniliselt patriarhaadilt ja Soomes ordineeriti eestlasest piiskop Herman Aav, kes hiljem sai Soome peapiiskopiks. Kahjuks värvendas peapiiskop Hermani ajal ka tugevalt natsionalism, mis oleks halvimal juhul viinud kiriku luteristumiseni ja kogu õigeusu vaimulikkonna hävitamiseni. On kohutav öelda nii, kuid õnneks hävitas teine maailmasõda need plaanid ja meie kirik suutis kõigist suurtest kaotustest hoolimata säilitada õigeusu identiteedi.

Nüüd, sada aastat hiljem, peame me olema tänulikud selle eest, et meie autonoomsed kirikud on olemas, kuid nagu ma ütlesin: me peame mõistma, et kirik pole seotud ühegi keele või mõtlemisviisiga. Me peame olema avatud kõigikeelsetele ja kõikemõistvatele kristlastele, kes elavad meie piirkonnas: eestlastele, soomlastele, venelastele, grusiinidele, ukrainlastele, valgevenelastele ja kõigile teistele. Kirik on alati olnud avatud traditsioonide ja mõjutuste vahetamisele ja seetõttu ei tohiks me jääda kinni eestikeelsesse või soomekeelsesse traditsiooni - mis see iganes ka poleks - vaid võtma avasüli vastu mõjutusi, nagu siingi on näiteks palju vastu võetud oikumeenilise patriarhaadi kaudu. Ainult selle mitmekesisuse rikkuse ühendava jõu mõistmisega saame saavutada tõelise kiriku ühtsuse.

OIKUMEENIA

On kurb, et meie kirik on selles hajunemise seisundis, kuid lohutav, et suudame siiski üheskoos koguneda oikumeenilises liikumises. Samas tundub terve see oikumeeniline liikumine, mis otsib ühtsust kõikide erinevate kristlike kirikute vahel, aeg-ajalt lootusetu, kui meie enda kirikus ei suudeta ühtsust saavutada. See näitab kogu selle inimliku lõhestumise tragöödiat.

Isa Wodek mainis juba midagi oikumeenilisest liikumisest, kuid lisaksin veel mõned märkused. Ortodokssed lähenemised oikumeenilisele liikumisele on väga erinevad. Püha Justin Popovic peab oikumeeniat kõige hullemaks hereesiaks ning näiteks

Athose mäe paljud kloostrid reageerisid 1970. aastatel jõuliselt oikumeenilise patriarhi oikumeenilistele sammudele. Teisest küljest on ortodoksid traditsiooniliselt olnud aktiivsed oikumeenilises liikumises, kuigi paljude teiste kirikute arvates raskete partneritena. Mõistan mõlemaid vaatenurki, kui kaalume ühtsust ja erinevust. Mu alustatud palve kõikide ühendamiseks kehtib ka mitte-õigeusklike suhtes: loodame, et kõik kirikud ühinevad, sest see on ainus viis järgida Kristuse kāske: "et kõik oleksid üks". Selle käsuse põhjal ei saa me dialoogi ja siiraid püüdlusi läheneda teistele kristlastele ja ka teistele usunditele jätta tähelepanuta. Teiselt poolt ei saa ühtsust rajada ainult välisele ühtekuuluvusele ja oikumeenilistele deklaratsioonidele, millel on vähe mõju kirikute igapäevasele reaalsusele. Seetõttu tuleb ühinemine teiste kirikutega tõeliselt rajada usu ühtsusele, mitte lihtsalt inimlikule emotsionaalsele survele järeleandmisele.

Teatud mõttes näide välisest ühtsusest, kuid tegelikult sisemisest lahknemisest, on Soome luterlik kirik. Kui iseseisvat Soomet üles ehitati, loodi ka riigikirik (või pigem kaks, kuid õigeusu kirik ei saanud kunagi samasugust staatust nagu luterlik kirik). Selleks, et kirik hõlmaks tõepoolest riigi kõik nurgad, sooviti sinna kaasata mitmeid erinevaid usulisi rühmitusi, kelle usulised arusaamad olid väga erinevad.

Vanalestaadiuslikud (soome kõige suurem pietismi vorm), ärganud, Lääne-Soome põlvili palvetajad ja tavalised luterlased kasutavad erinevaid lauluraamatuid, erinevaid Piibli tõlkeid, mõned aktsepteerivad naispreestreid ja teised mitte, mõned usuvad, et nad on ainsad, kes päästetakse, ja teised luterlased satuvad hukatusse. Ja kõige kummalisem on see, et kõik need rühmitused käivad siiski pühapäeviti üheskoos kirikus ja osalevad samas armulauas, kuigi nende vahel on selge jaotus "meie" ja "nemad" isegi sellisel määral, et "meie" on taevas ja "nad" põrgus. Seetõttu märkame hetkel, kuidas see kokkuvariseb oma sisemise lahknemise tõttu, kui kirikust lahkeb peale erinevate rühmituste ka rahvas, sest ei saa aru, milline on tegelikult kiriku õpetus kõikide nende erinevate õpetuste keskel.

Seega tuleb meil osaleda oikumeenilises dialoogis, nii igapäevaelu tasandil kui ka kiriklikul tasandil, et mõista, kus me asume. Nagu Kreeta pühas ja suures sinodis aastal 2016 märgiti, vastavalt meie kiriku õpetusele on Kristuse ihu ainult õigeusu kirik (selletõttu on ka selle nimi ÕIGEUSU KIRIK) ja teised inimesed on sellest lähemal või kaugemal. See ei tähenda, et teised oleksid täielikult ilma Jumalata: kogu elu selles maailmas pärineb Pühalt Vaimult. Sellepärast usume tõepoolest, et meie kiriku usk on tõde. Kirikutevaheline küsimus ei seisne valikuvõimalustes, kust valida meelepärane, vaid oleme õigeusklikud, sest usume, et meie kirik väljendab kõige puhtamal viisil tõde. Oikumeenilises dialoogis püüame armastuse kaudu jagada seda tõde ka kõigile teistele inimestele.

LÕPUKS

Kuid pöördugem nüüd lõpetuseks tagasi sellest kirikupoliitilisest arutelust enda sisse. Sageli tunduvad need suured asjad meile võõrad ja hiiglaslikud, ja tegelikult on tõsi see, et need ei kuulu meile, tavalistele preestritele, munkadele ja ilmikutele. Meie kirik on pannud piiskopid vastutama meie karjaseliku suunamise eest nendes küsimustes. Meie ülesanne on olla ustavad Kirikule, nagu ma eelpool mainisin.

Tee kiriku ühtsuse poole algab ennekõike meie endi seest. Kristuse ihu saab paremini toimida, mida paremini selle liikmed ellu viivad ühise eesmärgi oma elu tasandil. Püha Sarovi Serafim käskis saavutada hingerahu, siis pääsevad tuhanded inimesed ümber sinu. Seetõttu on esimene samm võitluses kiriku ühtsuse eest puhastada kirgedest, elada askeetlikku elu ja valida oma eluviis. Kui tunned kutsumust perekonnaeluks või oled juba abielus, siis ole Kristuse eeskujuks: ole kuulekas oma abikaasale, ohverdu oma laste heaks, püüa alati olla teistega üksmeeles, täida oma kodu palve ja pühitsusega. Kui aga oled kunagi tundnud südames mingisugust kutsungit mungaeluks, siis tee midagi selle nimel (võta minuga isegi ühendust!), ja

ära lase sellel pühal tulel kustuda: hoia end puhtana ja laitmatuna selle maailma ahvatluste keskel.

Olgu su elutee suund mis tahes, täida oma päevad palve ja usaldusega, sest muidu ei saa sa olla üks Jumalaga. Meenuta paastu kaudu ka oma kehale, et sa elad Jumalale ja kõik on Tema and. Osale jumalateenistustel nii palju kui võimalik, näita teistele ligimesearmastust nii palves, tunnetes kui tegudes. Loe vaimset kirjandust, püüa ammutada pühast pärimusest nii palju kui võimalik. Ole ustav sellele Jumala ilmutusele läbi meie kiriku, ja ära vaata mujale: palve on meelt liigutamata rääkimine Jumalaga, ja seetõttu ei saa me enam jälgida esoteerikat, horoskoope, joogat, meditatsiooni, poliitilisi ideoloogiaid, teisi usundeid ega filosoofiaid Jumalat jälgides. Jälle vanakene Emilianos räägib ilusasti:

”Innukalt palvetamiseks peame üldiselt võõranduma asjadest. Peame aktsepteerima, et kaugeneme meie varast ja kõigest, mida seni saavutanud oleme. Peame kõik hävitama. Meil oli varem arvamus, teooriaid, ideid, olime asjades veendunud, meil olid unistused, armastused, mured, ootused, lootused, pettumused ja rõõmud. Kõik need peavad nüüd lahkuma, sest muidu nad moonutavad palvetamise õhkkonda.”

Selleks et õppida Jumala tahet, mida Kirik väljendab, kuula tähelepanelikult preestri ja piiskopi õpetust, suhtu sellesse kui Jumala enese kõnesse. Mine regulaarselt patukahetsusele, taastama ühendus Jumalaga ja Tema kirikuga pärast võimalikke langemisi: jälgi oma hinge igapäevaselt, et õpiksid iga langemise järel uuesti üles tõusma ja uuesti alustama.

Paastuajad on ühine meeldetuletus alustada alati uuesti see eneseuurimine ja iseendaga kohtumine, salajane sisemine töö. Peagi algab Jumalasünnitaja paast, milles keset suve võime jälle otsast peale alustada. Ka sellel on oma tähendus, et

paastupäevi tähistatakse alati koos kogu kirikuga: see on ühine sündmus, kus kogu kirikuga koos paastumine nii füüsiliselt kui vaimulikult annab mulle jõudu ja tuge.

Paastuajal loobutakse toidust, kuid hea oleks loobuda ka muust: sotsiaalmeediast, televisioonist ja muudest tühjaksjäävatest meelelahutustest ja kõigest muust sellisest, mille järele himud meid tõmbavad. Selle asemel võib näiteks taanduda suvise metsa rahuks hingeliku raamatu seltsis, tutvuda sellega nii sügavuti, et teha märkmeid ja tõeliselt mõista loetut. Ja loomulikult palvetada järve kaldal, teha palverännak ja imetleda kõiki neid iluande, mida Jumal on oma loomingu juures andnud.

Loodetavasti jääb sellest meile vähemalt väike osa alaliseks osaks meie igapäeva elust.

Kõige selle isikliku võitluse kaudu, kui võtame osa armulauast, saame tõeliselt Kristuse ihu liikmeteks ja selle osaks. Saame üheks Jumalaga ja Tema kaudu kogu looduga praegusel ajal ja kohas ning veelgi enam tulevikus. Lõpetada sooviksin aga ühe lühikese, juba eelmpool tsiteeritud, Romanos Melodosi palvega ühtsuseks.

”Jeesus, saada varmalt meile, oma teenijatele, kindlat lohutust, kui meie vaim on nõrkemas. Ära jäta meie hinge ahastuses, ära lahku meie meelest hädades, vaid tule ikka meile appi. Tule, oh tule, meie juurde, Sa igas paigas olija! Nagu Sa ikka oma apostlite juures oled, nõnda ühenda, oh Helde, enesega need, kes Sind igatsevad, et meie Sinuga ühendatult laulaksime ja austaksime kõigepühamat Vaimu.” Täna kõiki.